

Vil ha likeverdige helsetjenester til døve

Nina Strand

journalist i Tidsskrift for Norsk psykologforening

Døve og hørselshemmede med tegnspråk som førstespråk får ikke tilpasset utredning. Det vil to psykologer gjøre noe med.

Rundt 5000 personer i Norge har tegnspråk som førstespråk, og dette språket er anerkjent som et fullverdig språk. Men døves rett til å bli utredet med tilpassede instrumenter og metoder, har hittil vært neglisjert. Det er nemlig ikke tilstrekkelig å bruke døvetolk, slik man kanskje skulle tro, understreker psykologene Ragna Erdal-Aase og Knut-Petter Sætre Langlo. Nå tildeles de Bjørn Christiansens minnepris for fjorårets beste vitenskapelige artikkel i Tidsskrift for Norsk psykologforening. Artikkelen beskriver arbeidet med å tilpasse den velkjente hukommelsestesten California Verbal Learning Test II (CVLT-II) til tegnspråklige døve.

– Jeg er stolt over å motta prisen, og synes det er fint at arbeidet ble lagt merke til, sier Knut-Petter Langlo.

Erdal-Aase deler gleden

– Ja, veldig kjekt å få pris. Og fint at det rettes oppmerksomhet mot at alle skal ha tilgang på gode tjenester innenfor psykisk helsevern, sier hun.

Fremmer likeverd og rettsikkerhet

I sin begrunnelse for tildelingen fremhever juryen den samfunnsmessige betydningen av psykologenes innsats. Jurymedlem Joar Halvorsen sier det slik:

– Først og fremst er artikkelen et vesentlig bidrag til målet om å tilby likeverdige helsetjenester til alle pasientgrupper – en grunnleggende verdi i det norske helsevesenet. I tillegg er artikkelen et skikkelig godt håndverk. Forfatterne har gjort et betydelig arbeid med å standardisere testen og å rekruttere deltakere til studien.

JURYMEDLEM JOAR HALVORSEN – Artikkelen er et vesentlig bidrag til målet om å tilby likeverdige helsetjenester til alle pasientgrupper. Foto: Frode Nikolaisen, St. Olavs Hospital

Halvorsen peker imidlertid på at undersøkelsen bare omfatter 75 personer. Et lavt tall, og artikkelens primære svakhet, mener han. På den annen side vektlegger han at artikkelen utmerker seg med sin klare og åpne diskusjon nettopp av svakhetene i studien.

– Jeg håper prisen kan stimulere til økt oppmerksomhet og forskning på standardisering og normering av andre sentrale nevropsykologiske tester for denne pasientgruppen, men ikke minst, at prisen bidrar til økt interesse for standardisering og normering av viktige nevropsykologiske tester også for andre minoritetsgrupper, sier han.

Fantes ikke tester

Psykologtidsskriftet møter prisvinnerne på en støyete kafé i Oslo en fredagskveld i september. Prisutdelingen den 29. september derimot, skal foregå i mer staselige lokaler under lysekronene i Gamle Losjen. Her vil de to psykologene bli feiret med taler og musikk sammen med kolleger, venner og familie.

Ifølge Langlo var det en litt uvirkelig opplevelse å bli oppringt av Psykologforeningens president, Tor Levin Hofgaard, som gratulerte med prisen.

– Da Hofgaard presenterte seg i telefonen, lurte jeg på hva galt jeg hadde gjort nå, humrer han.

Det var som psykolog i nevroteamet ved NAV Senter for yrkesrettet atferd at Langlo erfarte utfordringene med testing av døve. I sammenheng med utredningsarbeid fikk han noen uvanlige resultater, og stusset over det. Da han senere fikk jobb ved Nasjonalt senter for hørsel og psykisk helse ved Oslo Universitetssykehus, fant han ut at det var gjort svært lite når det gjaldt utredningsverktøy for døve. Samtidig lot han seg inspirere av nestoren på feltet, Jude Nicholas, som hadde interessante perspektiver på fagfeltet.

– Dermed startet jeg opp en gruppe med psykologer som jobbet spesielt med nevropsykologi og døve, der blant annet Ragna var med, forteller Langlo.

På den tiden jobbet Ragna Erdal-Aase ved Conrad Signo Svendsen senter i Oslo. Det er et helse-, omsorgs- og botilbud til døve, hørselshemmede og døvblinde fra hele landet. Og etter hvert kom Langlos psykologgruppe i kontakt med amerikanske forskere som jobbet med å bearbeide hukommelsestester for tegnspråklige.

– Vi tenkte at vi kunne gjøre det samme, og dermed var vi i gang, sier Langlo.

I vinnerartikkelen «Testing av tegnspråklige døve med California Verbal Learning Test-II» forklarer forfatterne at døvhet kan ha genetiske årsaker, men også kan skyldes eksempelvis komplikasjoner i sammenheng med fødselen, at barnet blir født for tidlig, eller har hatt hjernehinnebetennelse. Resultatet kan være både hørselshemning og kognitiv funksjonssvikt. Dermed kan det være aktuelt å gjøre en nevropsykologisk undersøkelse av kognitive funksjoner, men i dag finnes det altså ingen slike tester som er utviklet på norsk tegnspråk og normert for døve personer.

Gale resultater

Hva er utfordringene med å bruke tolk i testing av døve?

Ragna Erdal-Aase som har mestret tegnspråk i et tiår siden hun som 20-årig psykologistudent jobbet med døve, forklarer:

– Tegnspråk er ikke norsk ord for ord. Det er et visuelt språk med en annen setningsoppbygging. Ordbruken er også annerledes, derfor er direkte oversettelse fra talespråk ofte umulig.

Tegnspråk er heller ikke et internasjonalt språk, slik mange later til å tro, ifølge Erdal-Aase. I den norske hukommelsestesten brukes ord på norsk som det ikke finnes tegn for, eller kategorier som ikke brukes i tegnspråk. Og når en språklig test presenteres visuelt via tolk, må man ikke gå ut fra at normalfordelingen vil bli den samme og at man kan bruke vanlige normering. Det å endre modalitet fra auditivt til visuelt, kan endre hva som er normal prestasjon på en test, skriver Erdal-Aase og Langlo i artikkelen.

– Og nettopp det fant vi ut i etter at vi hadde utviklet og prøvd ut en tilpasset versjon av testen, sier Erdal-Aase.

– Vi så at testpersonene gjorde det bedre enn forventet når de fikk testen på tegnspråk. Grunnen kan være at de, når de får testen presentert på et visuelt språk, kan bruke både verbal og visuell hukommelse når de skal huske – det vet vi ikke helt ennå. Men uansett blir testen litt for «lett», og dermed er det vanskeligere å plukke ut de som har faktiske hukommelsesvansker.

Prisvinnerne poengterer at det å administrere en verbal test på tegnspråk, innebærer en visuell presentasjon istedenfor en auditiv. Det kan endre vanskelighetsgraden til en oppgave. For eksempel er det vanskeligere å huske tall som presenteres via tegnspråk istedenfor i tale, forklarer de, og minner om

det studenter lærer på grunnutdanningen i psykologi: Visuell hukommelse har kortere minnespenn enn auditiv. Vanligvis når man ser på en ting, kan man se på den en gang til; vi mennesker trenger ikke så langt visuelt minnespenn. Den kunnskapen er relevant her.

– *Er dette interessant kunnskap for psykologer generelt?*

– Vi mener det. Mange kommer borti hørselshemmede i sin kliniske praksis. Eller man utreder for eksempel fremmedspråklige. Da bør en ta hensyn til at tester ikke nødvendigvis kan oversettes direkte via tolk, fordi det innebærer at vi endrer testbetingelsene, svarer Langlo.

– Ja. Man fraviker faktisk testbetingelsene bare ved at en bruker tolk. Det skal man ha respekt for. Man bør bruke en test bare for dem den er ment for, supplerer Erdal-Aase.

Nyttig forskning

– *Hva trengs å gjøres på dette feltet fremover?*

– Vi har oversatt den mest brukte hukommelsestesten. Men evnetester er viktige i utredningsarbeid. I dag er ikke verbal intelligens hos døve mulig å dokumentere. WAIS og WISC er svært aktuelle for oversettelse, mener Knut-Petter Langlo.

De to psykologene understreker verdien av at arbeidsplassen ga dem tid og rom for å drive med forskning.

– Det er jo ingen selvfølge. Men på den måten får man nyttig forskning. Vi ville svare på behov vi hadde som klinikere og vi manglet viktige verktøy i arbeidet vårt, avslutter Ragna Erdal-Aase.

Beste vitenskapelige artikkel

- Knut-Petter Sætre Langlo og Ragna Erdal-Aase er tildelt Bjørn Christiansens minnepris for fjorårets beste vitenskapelige artikkel i Tidsskrift for Norsk psykologforening. Juryen legger særlig vekt på at artikkelen løfter frem behovet for likeverdige helsetjenester til personer med minoritetsbakgrunn.
- Knut-Petter Langlo er spesialist i nevropsykologi og voksenpsykologi og er ansatt ved Nasjonalt senter for hørsel og psykisk helse ved Oslo universitetssykehus HF.
- Ragna Erdal-Aase er spesialist i barne- og ungdomspsykologi, og underveis i spesialiteten nevropsykologi. Hun er ansatt ved BUP Søndre Nordstrand, Oslo universitetssykehus HF.